

Rättegången i Göteborg

Besviken Christopher Gillberg lägger skulden på arbetsgivaren

Påstådd okunskap om juridiska begrepp som »förbehåll« och skuldbeläggning av andra var återkommande inslag under rättegången i den s k Gillbergaffären i Göteborg. Samtidigt stod det klart att professor Christopher Gillberg aldrig hade för avsikt att under några omständigheter lämna ut det aktuella forskningsmaterialet.

II Istället för att universitetsledningen gav ett klart besked om äganderätten till forskningsmaterialet i Göteborgsstudien rörande ADHD/DAMP, och själv tog ansvar för att eventuellt bryta den till patienterna utlovade sekretessen, så hängde den ut Christopher Gillberg i medierna. Dessutom spreds en mängd myter från en avdelningschef på rektorsämbetet, såsom att materialet låg förvarat i ett säkert valv och skulle skyddas med personalens egna kroppar, om så behövdes.

Så beskriver professor Christopher Gillberg delar av det händelseförlopp som nu lett fram till en rättslig process vid Göteborgs tingsrätt. På de anklagades bänk sitter rektorn, Gunnar Svedberg, styrelseordförande Arne Wittlöf samt Christopher Gillberg själv. Brotten är enligt åklagaren att samtliga underlåtit att efterfölja domar i kammarrätten om att lämna ut forskningsmaterial till barnläkaren Leif Elinder och sociologen Eva Kärfve. I stället för att dessa personer fick del av handlingarna strimlades 22 hyllmeter forskningsmaterial omsorgsfullt, enligt reglerna för strängt sekretesskyddade psykiatriska journaler, och hamnade som pappersskräp i åtta svarta plastsäckar. Den handlingen utfördes av medarbetare till Gillberg och har polisanmälts.

Av 30 års forskning fanns endast kvar några kopior av beslut från etiska prövningar, enstaka avtal och ekonomiska redovisningar. Under studiens gång hade den enligt Gillberg underställts fem etiska prövningar, alla med krav om att uppgifterna ska behandlas konfidentiellt. Även en enkel arkivförteckning fanns kvar, en förteckning som av avdelningens personal kom att hanteras enligt samma stränga sekretess som de nu destruerade patientjournalkopiorna, enkät-svaren och undersökningsprotokollen i plastsäckarna. Åtminstone nekades universitetsarkivariens tillgång till förteck-

ningen då han begärde ut den ett par veckor efter det att forskningsmaterialet förstörts.

Vem ägde rätten till materialet?

Under rättegången vid Göteborgs tingsrätt uppehöll sig Christopher Gillberg ofta vid betydelsen av att hålla de sekretesslöften han genom åren gett till de omkring 800 personer (141 familjer) som ingick i Göteborgsstudien. Han menade att han under inga omständigheter tänkte bryta dessa, och ville universitetsledningen göra det fick den visa att den ägde rätten till materialet. Själv hävdade Gillberg att han av en jurist på universitetet fått muntlig uppgift om att det var han som forskare som ägde materialet.

Juristen i fråga, Anna af Trampe, säger till Läkartidningen att hon »i ett telefonsamtal med en läkare har uttryckt sig på ett sätt som skulle kunna uppfattas på det sätt som Gillberg senare uppfattade det«. Hon är dock tveksam till att hon överhuvudtaget talat med Gillberg själv någon gång, och i så fall aldrig rörande frågan om äganderätt.

I rättssalen använde Christopher Gillberg mycket starka formuleringar för att beskriva den »stora skam« han som forskare kände då han misstänkliggjordes för forskningsfusk av Kärfve och Elinder. »En sådan anklagelse är som att bli oskyldigt anklagad för ett mord«, sade Gillberg, och menade att »fusk är den största synd en forskare kan anklagas för«. Därför var han inte heller intresserad av att forskningsmaterialet skulle granskas av oberoende utomstående forskare, som Kärfve och Elinder bland annat hade begärt.

Försvarets strategi under rättegången tycktes bygga på att skylla på någon annan. Gillberg menade att ansvaret vilade på universitetsledningen och att han själv var uppmanad att hålla sig utanför hela ärendet, mot bakgrund av att tidigare ha varit anmäld för forskningsfusk. Dessutom hade han aldrig fått något skriftligt svar från ledningen på vem som ägde forskningsmaterialet, trots ett flertal förfrågningar.

Rektorn Gunnar Svedberg ansåg att ledningen gjort allt som var rimligt för att få tillgång till materialet och hade även förlitat sig på externa juridiska rådgivare. Svedberg hade dessutom svalt myten om att handlingarna förvarades i ett låst valv. Styrelseordförande Arne

Wittlöf hävdade att det måste vara rektorns uppgift att se till att forskningsmaterialet blev tillgängligt. Men liksom de övriga två åtalade hade Wittlöf och styrelsen enligt åklagaren förhindrat Kärfve och Elinder att få del av materialet genom att bland annat upprätta nya förbehåll.

Misstolkade vad »förbehåll« stod för

Trots egen juridisk expertis på universitetet, plus en ganska omfattande konsultation med externa jurister, har det på det juridiska området funnits betydande brister som har påverkat hanteringen av ärendet. Det gäller inte minst tolkningen av de förbehåll som kammarrätten ställt upp för att Kärfve och Elinder skulle få del av forskningsmaterialet. Både Svedberg och Wittlöf har uppfattat begreppet »förbehåll« på så vis, att om mottagarna inte kunnat uppfylla dessa skulle de inte heller få tillgång till materialet. Ett förbehåll i detta fall innebär dock att mottagaren kan få materialet, men uppfylls inte förbehållen får materialet inte användas. Även Gillberg underströk sin »brist på juridisk kompetens«.

Äganderätten över materialet är ett annat exempel. Svedberg ansåg att det tillhörde universitetet, Gillberg att det var hans, och Gillbergs juridiska ombud Monica Rösman försökte hänvisa till lärarundantaget för att hävda den enskilde forskarens rätt till sitt forskningsmaterial. Det är ett undantag som dock bara gäller rätten till nya upptäckter, uppfinningar och liknande.

Men det kanske mest uppseendeväckande exemplet på det ibland ganska skakiga förhållandet till juridik och ansvarsfördelning visade Arne Wittlöf prov på. En direkt fråga om vem som har det yttersta ansvaret för styrelsebeslut, vars genomförande vilar på exempelvis rektorn men som i efterhand visade sig vara felaktiga, kunde han inte svara på. Han har i över fyra år varit ordförande i styrelsen för Göteborgs universitet.

Peter Örn

Se också tidigare artiklar i LT nr 16 och 18–19/2005.